

IV. РИМСКАТА БАНЯ ПРИ АЛЕКСАНДРОВСКАТА БОЛНИЦА

На праздното мѣсто (сега вече застроено), което се образува между шосето за Княжево и това за Александровската болница, се откриха презъ 1922 година основитѣ на една римска баня, разкопана главно съ помощьта на ученицитѣ-трудоващи отъ първата и третата мъжка гимназии.

Известно е, каква роля сж играли банитѣ въ живота на древнитѣ. Това сж били за тѣхъ клубоветѣ и кафенетата на днешно време. Тѣхното устройство знаемъ най-вече отъ открититѣ бани въ Помпей. Съ малка разлика тѣ не се различаватъ много помежду си. Преди всичко иде Palăstra-та, мѣсто обиколено съ колони и нагодено за гимнастически упражнения; при него плавалня. Следъ това идатъ сжщинскитѣ бански отдѣления: отъ едно неотоплено помѣщение за събличане, *Apodyterium*, се влизало въ студената баня, *Frigidarium*. По-нататъкъ чрезъ едно слабо отоплено помѣщение, *Tepidarium*, се навлизало въ топлитѣ бани, *Caldarium*. Ако се погледне на плана на нашата баня (обр. 197) и пространството, което тя заема (нещо 25×25 м.), ще се види, че това е било по-скоро една частна вила, *villa urbana*, толкозъ повече, че банята се е намирала вънъ отъ града. Докато кжщитѣ въ града сж могли много малко да дадатъ по отношение на удобства, вилитѣ, особено тѣзи близко до града, сж били снабдени съ всичко, което далечъ е надминавало обикновенитѣ нужди. За по-висшитѣ съсловия вилитѣ сж станали една необходимостъ.

Въ банята при Александровската болница основитѣ на постройката сж твърде много разрушени, за да можемъ да си съставимъ по-ясна представа за разнитѣ отдѣления.

По намѣренитѣ глинени тръби се вижда, че водата на банята е докарвана отъ близката Крива рѣка, отъ която за сега сжществува само едно блато отсамъ болницата. Освенъ тѣзи тръби до външнитѣ стени има и втори каналъ, изграденъ и покритъ съ тухли. Той е служилъ за отваждане нечистата вода. По-добре сж запазени западнитѣ отдѣления (обр. 197 I, II, III). Би могло да се предполага, че тукъ имаме баня съ мъжко и женско отдѣление.

Водата е стоплювана въ отдѣление I, отъ тамъ е отивала въ второто (II) *Caldarium*. (Обр. 199). Въ самото отдѣление при разкопкитѣ се откриха седемъ седалища, изградени отъ широки тухли. Подътъ тукъ, както и въ III отдѣление е замазанъ съ хоросанъ.

Отъ разкопкитѣ не може да се установи нѣкаква връзка съ второто симетрично разположено източно отдѣление, дето подътъ е сравнително по-високъ.

Обр. 204. Статуйка на Панъ.

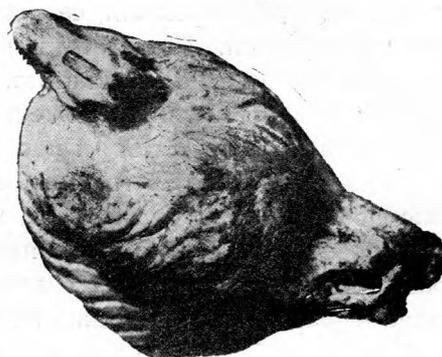
Помѣщението на югъ (IX) съ апсидата изглежда да е по-късна пристройка. Малкиятъ зидъ, който обгражда малкото отдѣление VIII, е сжщо отъ друго време.

Въ юго-източната частъ на банята се откри и по-голѣма стая съ мозайченъ подъ, който на много мѣста е пропадналъ въ земята и разваленъ. При нареждането на разнитѣ геометрически фигури сж си послужили съ бѣли, червени и синкави камъчета.

При разни времена тукъ сж намирани споредъ разкази на хора и малки броизови статуйки. Сега при разкопкитѣ между многото фрагменти отъ капители, половинъ колони и други архитектурни фрагменти сж намѣрени:

Обр. 205. Подставка отъ статуйка на Диониса.

Обр. 206. Глава на глиганъ.

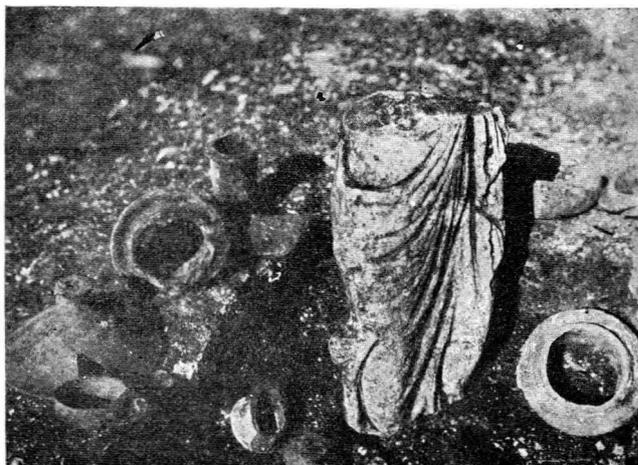
1. Частъ отъ мраморенъ кратеръ, горе очуканъ, вис. 0'37 м., шир. 0'31 м., съ релефни изображения, разпредѣлени въ две полета (обр. 202). Въ долното поле централната фигура е Афродита, носена въ една мидена черупка отъ тритони. Надъ главата на богината разгнать плащъ, прикрепянъ отъ две амурчета. Въ дѣсно се вижда частъ отъ сирена, а горе надъ нея трето амурче въ движение на дѣсно.

Въ второто поле, въ центъра, безъ съмнение ни е представенъ рѣченъ богъ, полулегналъ, дѣсната ржка опрѣна върху урна. Той е брадатъ; мантията покрива само долната частъ на тѣлото му. Отъ дветѣ му страни, въ движение къмъ него, сж изобразени две фигури — тази отъ лѣво — мжжка, другата женска. Отъ танцуващитѣ пкъ нереиди ни е запазена по-добре само тази въ лѣво.

Както се вижда, всичкитѣ тукъ изображения иматъ връзка съ водата, а съ това непосредствено и съ самото предназначение на постройката. Още Хезиодъ познава мита за раждането, за произхода на Афродита отъ морската пѣна, отнесена после върху мидена черупка на островъ Кипъръ. Ние притежаваме многобройни паметници, като саркофази, геми, монети, върху които е изобразена

родената от морската пѣна богиня, придружавана от тритони и nereиди¹⁾. Една друга композиция на раждането на Афродита, дето тя излиза от отворената мидена черупка или дето тя е колѣничила, е разпрострѣна повечето въ произведенията на дребното изкуство, познато ни още от IV в. пр. Хр. Обаче въ по-късната стенна живопись и релефни изображения богинята ни е представена, както това виждаме и въ нашия паметникъ — носена високо върху мидена черупка надъ вълнитѣ.

2. Мраморна статуйка на Панъ, съ животински уши, вис. 0·36 м. Лѣвата ржка и дѣсното рогче отчупени. Панъ придържа съ дѣсната си ржка сирингата, на която свири. Изглежда, че статуйката е частъ отъ по-голъма група. Обр. 204.

Обр. 207. Находки отъ римската баня.

3. Частъ отъ мраморна подставка на статуя, вѣроятно на Диониса, сега дълга 0·15 м., шир. 0·12 м., деб. 0·04 м. Запазено е дѣсното стѣпало на Диониса, дветѣ стѣпала и частъ отъ опашката на пантерата. Обр. 205.

4. Мраморна статуйка на пантера, на дѣсно, дълга около 0·12 м. Главата и преднитѣ крака отчупени.

5. Втора статуйка на пантера, на лѣво, сжщо толкозъ голѣма. Запазено е по-добре само туловището. Крайнитѣ части очукани. Пантерата е била полу-изправена.

6. Глава отъ статуйка на глиганъ, обѣрнатъ на дѣсно, дълга около 0·08 м. Върху главата е запазена лапата на пантерата. Обр. 23.

7. Предна частъ отъ статуйка на бикъ, въ легнало положение. Главата е била обѣрната напредъ. Преднитѣ крака свити. Сега статуйката е висока 0·12 м.

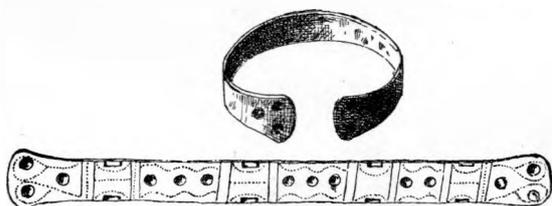
¹⁾ Roscher, Lex. der gr. und röm. Mythol. I, 401 сл.

Изглежда, че тукъ бикътъ стои въ свързка съ най-стария атрибутъ на Диониса.¹⁾ Бикътъ, споредъ представата на старитѣ, е олицетворявалъ необузданата, дива

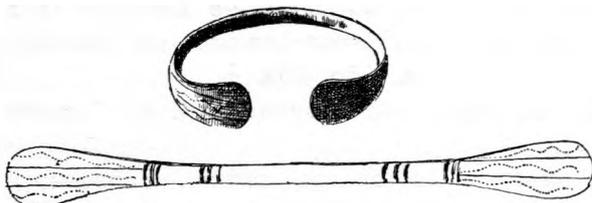
Обр. 208. Гривна отъ римската баня.

8. Колѣнна часть, счупена на две, вѣроятно отъ статуйката на Диониса. Дветѣ части заедно сж високи около 0·16 м.

Обр. 209. Гривна отъ римската баня.

11. Часть отъ мраморно капителче, шир. 0·20 м., съ вдлъбнати яйцевидни орнаменти.

Обр. 210. Гривна отъ римската баня.

1. Бронзова гривна, отворена, широка въ диаметръ 0·056 м., въ крайщата малко разширена. Украсена въ крайщата съ по петъ издълбани кржгчета, въ срѣдата по четири, обиколени и съединени съ дребни точки. Обр. 208.

¹⁾ Pauly-Wissowa, R. E. V, 1, 1041.

сила на оплодяването и като такъвъ той се срѣща въ култа на воднитѣ богове, преди всичко на Посейдонъ, било че тѣзи богове се почитали въ образа на бикъ или просто, че имъ се принасяло бикъ въ жертва. Дионисъ впрочемъ има още отъ най-стари времена отношение къмъ морето (*πελάγιος*) и се считалъ винаги като богъ на плодородието.

9. Пищелна часть, вѣроятно отъ сжщата статуя, вис. 0·15 м.

10. Долна часть отъ мраморна статуя, вѣроятно на Асклепи, вис. 0·40 м., облѣчена въ химатионъ. Лѣвиятъ кракъ малко превитъ. Долу отчупена. Обр. 207.

12. Капителъ, йонийски стилъ, дълъгъ 0·70 м., шир. 0·40 м., деб. 0·14 м.

Презъ месецъ априль 1924 год. при прокаране на водопроводъ тукъ близу е откритъ и единъ гробъ съ следнитѣ бронзови и стѣклени гривни, поставени на една кость:

2. Втора отворена бронзова гривна, широка въ диаметъръ 0·05 м., въ крайщата сжщо малко разширена. Украшена сжщо съ вдлъбнати кръгчета и точки, но въ друго нареждане. Обр. 209.

3. Трета бронзова гривна, сжщо отворена, съ диаметъръ 0·056 м. Двата ѝ края сж сплеснати, раздѣлена на три поленца и украсена съ точки. Обр. 210.

4. Стъклена гривна, обла, отъ прозрачно стъкло, съ диаметъръ 0·07 м.

5. Стъклена гривна, сплесната, отъ черно стъкло, съ диаметъръ 0·058.

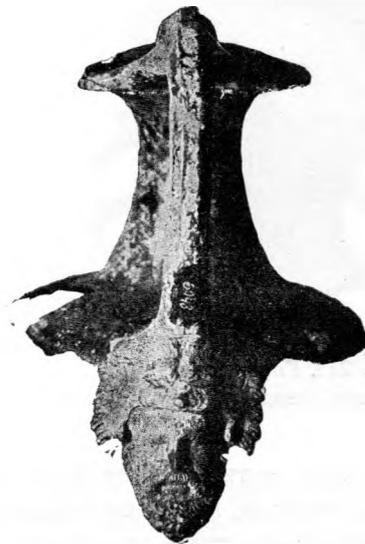
Всички предмети сж прибрани и запазени за сбиркиѣ на Народния музей (инв. 6077—6086, 6110—6114).

V. МОГИЛНА НАХОДКА ОТЪ С. ФЕРДИНАНДОВО

При разкопаване една малка могилка до с. Фердинандово (бивше Български Оваджикъ), Харманлийско, въ мѣстността „Сослуджа“, презъ мартъ 1922 г. селянинъѣтъ отъ сжщото село Тончо Вѣлковъ изкопалъ и прибравъ долниѣ

Обр. 211. Бронзово ойнохое отъ Фердинандово.

Обр. 212. Бронзово ойнохое отъ Фердинандово.

твърде интересни откъмъ художествена страна дребни бронзови предмети, които безъ съмнение сж били турени въ могилката като гробни дарове за мъртвеца.

На около 200 метра имало и друга, по-голѣма могила; тукъ се откривали останки отъ стари зидове. Наблизу има и мѣстность „Хисара“.

1. Горна часть отъ бронзова кана „oinohoe“ съ една дръжка и съ уста въ форма на трилистникъ. Горната часть на дръжкатд завършва съ хубава женска